

Victor Porada

Bezpečnostní vědy v ČR a SR, bezpečnostní strategie a právní teorie o bezpečnosti

Kultura Bezpieczeństwa. Nauka-Praktyka-Refleksje nr 15, 214-227

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Viktor Porada

Rektor Vysoké školy Karlovy Vary

BEZPEČNOSTNÍ VĚDY V ČR A SR, BEZPEČNOSTNÍ STRATEGIE A PRÁVNÍ TEORIE O BEZPEČNOSTI**ABSTRAKT**

K průnikům teorie práva a bezpečnostní vědy v ČR a SR (na příkladě formulace bezpečnostní doktríny).

Středoevropský prostor jako součást euroatlantické civilizace musí reagovat na postmoderní krizi západního liberálního kapitalismu, zejména v ústavněprávní oblasti jusnaturalní podstaty základních lidských práv a svobod. Bezpečnostní a zejména policejní orgány jsou součástí bezpečnostní komunity demokratického státu a jejich činnost *secundum et intra legem* vychází z postulátů právní a policejní vědy.

Předmět policejních věd, právní věda, vědy o kriminalitě, bezpečnosti a konstituování policejní vědy v ČR a SR: Policejní vědy a bezpečnostní doktrína včera a dnes – jak se mění předmět zkoumání?

KLÍČOVÁ SLOVA

Quae lex non prohibet debent permisa videri. „Z pozitivňování“ jusnaturalního charakteru lidských práv. Analýza postmoderních problémů lidských práv a globální bezpečnosti v právní a policejní vědě. Struktura právní vědy. Bezpečnostní věda. Bezpečnostní strategie. Bezpečnostní doktrína.

ABSTRACT

The intrusion legal and security science in the Czech republic and Slovakia (the example formulations security doctrine).

Central Europe, as part of Euro-Atlantic civilization, must react to the postmodern crisis of Western liberal capitalism, especially in the constitutional branch of the iusnaturalist substance of fundamental human rights and freedoms. Security and police authorities and bodies are part of the security community of a democratic state and their „*secundum et intra legem*“ activity is based on the postulates of legal, security and police sciences.

The course police sciences iurisprudencia, the science of crime, security and constitution of police science in the Czech Republic and Slovakia. Police science and security doctrine and include today – what are the intersections of the object of investigation?

KEYWORDS

Quae lex non prohibet debent permisa videri. Making the iusnaturalist character of human rights more positive. Analysis of the postmodern crisis concerning human rights and global security in legal and security sciences. Structure of jurisprudence. Safety Science. Security policy. Security strategy. Security Doctrine.

Motto:

„Věda je jen aplikovaná logika,
resp. logicky uspořádaný systém teorií“.

§ 1. Předmět policejních věd

Předmět policejních věd je často diskutovanou otázkou v souvislosti s konstituováním a rozvoje policejních věd. Holcr upozorňuje na to, že uspokojivé vymezení předmětu zkoumání policejních věd je v současnosti nejproblematictější teoretickým, metodologickým a praktickým problémem procesu jejich konstituování a rozvíjení¹. Na význam vymezení předmětu policejních věd poukazují také mnozí další autoři, např. Erneker, Holomek, Kráčmar, Neidhardt, Pagon, Porada, Schneider, Stachío, Steinert, Stock, Zoubek², aj.

Problematiku vymezení předmětu ale není potřeba přeceňovat. Souhlasím s Viceníkem, který uvádí, že předmět zkoumání vědní disciplíny se může v procesu historického vývoje měnit, zužovat, rozšiřovat a zohledňovat takové aspekty objektů, které původně nebyly předmětem zkoumání.³ Především procesy integrace a diferenciací výrazně zasahují do tohoto „přerozdělení“ předmětů, které je průvodním procesem vývoje věd. Tento proces může být některými autory vnímán jako „útok“ na předmět jejich vědy, jako „nahrazování“ jejich vědy jinou vědou „uměle vytvořenou“, přestože problémy je možné, podle jejich názoru, řešit v rámci předmětů existujících věd, tj. v rámci existujícího systému věd. Porada v souvislosti s konstituováním policejních věd uvádí, že stoupenci těchto názorů nejen v policejní teorii a praxi, ale také v právních vědách, managementu, psychologii, kriminalistice a kriminologii buď odmítají existenci objektivních fenoménů, nebo přiznávají, že takové fenomény sice existují, ale že jsou řešitelné už etablovanými disciplínami (právními vědami, kriminalistikou, kriminologií a jinými).⁴

Policejní vědy se však nerozvíjejí směrem likvidace či „pohlcování“ jiných vědních disciplín, ale směrem rozvíjení své vlastní vědní problematiky, která často souvisí s problematikou již etablovaných věd a při zkoumání které se využívají jejich poznatky a metody. Tato věda však na druhé straně začíná formulovat na těchto základech své vlastní problémy a přístupy a stimuluje tak rozvoj již etablovaných věd a může jim v perspektivě poskytnout i nové relevantní poznatky.

Pro vymezení předmětu policejních věd jako součásti bezpečnostních věd je rozhodující, které komponenty bezpečnosti tvoří tento předmět a které jejich aspekty zkoumají policejní vědy. Jestliže chápeme bezpečnost jako skutečný, aktuální, reálný stav, jehož hodnota je vždy determinována charakterem nebezpečí na jedné straně a

¹ HOLCR K., *Teoreticko-metodologické problémy rozvíjania policajných vied*. In: *Aktuálne problémy rozvoja policajných vied a policajnej praxe. 1. rokovanie stálej medzinárodnej konferencie*. Bra-tislava: A PZ, 2001, s. 26.

² ZOUBEK V., *Postmoderní problémy lidských práv a globální bezpečnosti*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 214 an., ISBN 80-86473-75-9.

³ VICENÍK J., *Úvod do problematiky metodologie vied (I)*. *Organon F*, ročník VII., No. 1, 2000, s. 81.

⁴ PORADA V., *Problémy rozvoje teorie policejně-bezpečnostní činnosti a policejních věd v ČR*. In: *Aktuálne problémy rozvoja policajných vied a policajnej praxe. 1. rokovanie stálej medzinárodnej konferencie*. Bratislava: A PZ, 2000, s. 48.

prostředky na jeho zadržení či odvrácení na straně druhé⁵, potom je předmět policejních věd zřejmě nutné hledat v oblasti vnitřní bezpečnosti státu, která je sankcionována právním a individuálním donucením (včetně hrozby resp. použití fyzického násilí), která je zaměřena na ochranu života, zdraví a majetku občanů, lidských a občanských práv a svobody, na veřejný pořádek a kde subjektem nebezpečí jsou lidé. Předpokládaným garantem této bezpečnosti je policie. Proto Semrád vymezuje uvedenou specifickou oblast bezpečnosti již přímo odvoláním se na bezpečnostní funkce policie. Zdůrazňuje, že jestliže se zamyslíme nad tím, co tvoří předmět policejní vědy, musíme především stanovit, jaké funkce plní policie jako instituce. Především plní společenskou funkci jednoho z garantů vnitřní a vnější bezpečnosti, tj. ochrany hodnot a způsobů naplňování těchto hodnot proti vnějšímu a vnitřnímu ohrožení. V tomto smyslu je potom policie společně s ostatními složkami (státní zastupitelství, soudy, vězeňství apod.) spolutvůrcem a realizátorem především politiky vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku. V takto vymezeném prostoru se nacházejí téměř všechny pokusy o definici předmětu policejních věd.

V počáteční etapě konstituování policejních věd jsem vycházel z definice jejich předmětu, která rozvíjela pojem „policejně relevantní událost“. Předmětem policejních věd měly být následující zákonitosti:

- a) vzniku, průběhu a zániku událostí relevantních pro činnost policie,
- b) vzniku, přetrvávání a zániku informací o policejně relevantních událostech,
- c) získávání a využívání informací o policejně relevantních událostech v procesu realizace policejních činností. Na této definici se zřejmě výrazně projevil vliv výchozí disciplíny – kriminalistiky.

Společně s tímto vymezením předmětu policejní vědy se však prakticky objevily další. Steinert vyslovil názor, že by měl existovat předmět, resp. vědní obor, který by měl být „naukou o jednání policie“.⁶ Pagon se vyjádřil ještě jasněji a jednoznačněji, když definoval policejní vědu jako vědecké zkoumání policie a policejního jednání (policing).⁷

Na toto vymezení navazují další, především němečtí autoři, přičemž ho různě modifikují nebo doplňují. Stock definuje policejní vědu jako vědu o policii jako instituci, jako vědu o policejním jednání a jako vědu o policii v jejích společenských, právních a institucionálních souvislostech.⁸ Na Stocka se odvolává také Neidhardt, který tvrdí, že by policejní věda měla zahrnovat všechny poznatky o policii v institucionálním a také ve funkčním smyslu (*Police*). Dále by se měla zabývat všemi aspekty policejního jednání (*Policing*), protože jejím hlavním cílem je fundovanost policejní praxe. Tato věda musí

⁵ ERNEKER J., HOLCR K., *Gnozeologické východiska konstituovania policajnej vedy*. In: ŠI-MOVČEK, I. a kol. *Policajné veda*. Bratislava: A PZ, 1997, s. 19.

⁶ STEINERT H., *Über den ausbildnerischen Gemeinspruch: Vergessen Sie alles, was Sie auf der Schule theoretisch gelernt haben; wie Polizeiarbeit wirklich geht, das lernen Sie erst hier bei in der Praxis. Die Polizei*, 1997, s. 106.

⁷ PAGON M., *The Role of Organizational Behavior and Management in the Constituon of Police Science*. In: *Constituon of Police Science. International Conference*. Bratislava: 1997, s. 58.

⁸ STOCK J., *Lässt die Kriminologie Platz für eine Polizeiwissenschaft? Anmerkungen zum Verhältnis einer Polizeiwissenschaft in Gründung zur Kriminologie*. In *Kriminologie 2000 – Positionen und Perspektiven*, *Schriftenreihe der Polizei-Führungs-akademie*, 2000, Nr. 3, s. 103-105.

být schopna odevzdávat řídicímu personálu vědomosti potřebné pro efektivní praktickou činnost.⁹

O začlenění policejních činností (policejního jednání) do předmětu policejních věd jsou přesvědčeni také další autoři. Holcr např. uvádí, že s velkou pravděpodobností, která hraničí s jistotou, můžeme říci, že předmětem policejních věd budou (a to v rozhodující míře) policejní činnosti.¹⁰

Někteří autoři taktéž zdůrazňují nevyhnutelnost začlenit do předmětu policejních věd také profesionální přípravu policistů. Pjassetzky a Baranenko¹¹ zdůrazňují, že se jeví jako opodstatněný požadavek, aby policejní věda také rozpracovala systém výběru a formování policejních specialistů, které by mohly minimalizovat chyby praxe při ochraně občanů. Příprava kompetentních policistů by tak měla být součástí předmětu policejních věd.

Shrme-li výsledky dosavadní diskuse, pak **policejní vědy** můžeme vymezit jako rozvíjející se **vědní obor** o policii jako instituci a jejím fungování, její organizaci a řízení a o policejních činnostech. Do jeho předmětu zkoumání vchází příprava vysoko kvalifikovaného vědeckého společenství policejních věd, zkoumání historie policejních věd, jejich úkol v bližší a vzdálenější budoucnosti a místa v systému věd.

Je vcelku přirozené, že policejní vědy doposud provází nedostatky, které překonává téměř každá vznikající věda v počátečních etapách svého rozvoje. Vyjadřujeme však přesvědčení, že právě naléhavé potřeby trvalého posilování efektivnosti policejních činností jakož i žádoucího zvyšování pocitu bezpečí široké veřejnosti bude rozvíjení policejních věd výrazně podporovat a akcelarovat.

Bezpečnostní (policejní) vědy teprve postulují svou terminologii. potíže v komunikaci uvnitř i vně nově se konstituujícího a rozvíjejícího se multidisciplinárního vědního oboru se odráží i ve vytváření a používání nových pojmů. Některé pojmy jsou již zavedeny a jsou zcela nebo alespoň zčásti srozumitelné. Přesto je nutné je jednoznačně definovat a vymezit. Jak uvádí Zeman,¹² problém terminologických nepochopení nespočívá ve specializované a konkretizující terminologii. Problém spočívá naopak v nejasném a nejednotném používání pojmů nejobecnějších, jež jsou přitom běžně používanou součástí obecného nespécializovaného jazyka. Tak např. strategické dokumenty a bezpečnostní metodologie NATO takové pojmy zcela běžně a často používají, aniž je ve svých standardizačních slovnících jakkoli definují – eventuálně jen odkazují na obecné výkladové slovníky. přitom jde o pojmy klíčové (konceptuální) a ústřední – jsou z nich odvozeny pojmy další, podřízené, včetně pojmů a definic bezpečnostních (policejních) věd.

⁹ NEIDHART K., *Obhajoba policajnej vedy. In: Aktuálne problémy rozvoja policajných vied a policajnej praxe. 1. rokovanie stálej medzinárodnej konferencie.* Bratislava: A PZ, 2001, s. 105.

¹⁰ HOLCR K., *Teoreticko-metodologické problémy rozvíjania policajných vied. In: Aktuálne problémy rozvoja policajných vied a policajnej praxe. 1. rokovanie stálej medzinárodnej konferencie.* Bratislava: A PZ, 2001, s. 273.

¹¹ PJASSETZKY A.G., BARANENKO B. O., *O problémoch poicajnej vedy na Ukrajine. In: Aktuálne problémy rozvoja policajných vied a policajnej praxe. 1. rokovanie stálej medzinárodnej konferencie.* Bratislava: A PZ, 2001, s. 50-52.

¹² ZEMAN P., *Česká bezpečnostní terminologie, její zdroje a její stav. In: Kolektiv autorů. Česká bezpečnostní terminologie. Výklad základních pojmů.* Brno: ÚSS VA Brno, 2002, s. 7-9.

§ 2. Právní věda, vědy o kriminalitě, bezpečnostní a policejní věda

Jak uvádí Zoubek, „každá vědní disciplína se vymezuje svým předmětem (okruhem bádání resp. objektem vědeckého zkoumání). Předmětem právní vědy je evidentně právo jako konkrétní i abstraktní fenomén. *Právní věda zkoumá především základní právní (i státoprávní) principy, pojmy a instituty, rozpracovává teorie norem i realizaci práva.* Lze ji velmi schematicky lišit na právní filozofii a právní teorii.“¹³

Podle stupně konkrétnosti a specifikace zkoumaného předmětu lze strukturovat právní vědu (právo vědu) pro potřeby didaktické na několik oborů:

I. Právní vědy abstraktní (obecné); právní věda historická a právní metodologie:

1. filozofie práva,
2. teorie práva,
3. vývoj právního myšlení (dějiny právních učení),
4. historie práva (zejm. právo římské¹⁴, obecné právní dějiny, dějiny práva v českých zemích, atd.),
5. obecná komparatistika (srovnávací právní věda),
6. právní metodologie.

II. Speciální právní vědy vycházející z konkrétního právního systému (např. českého práva), zejména:

1. věda ústavního práva (konstitucionalistika) a státověda,
2. věda správního práva,
3. věda finančního práva,
4. věda trestního práva,
5. věda občanského práva (civilistika) a rodinného práva,
6. věda obchodního práva a živnostenského práva,
7. věda pracovního práva,
8. věda práva sociálního zabezpečení,
9. věda mezinárodního práva soukromého,
10. speciální právní komparatistika a teorie interpretace práva,
11. další pokusy o vznik právních věd: právní archeologie, právní etologie, právní biologie (v právu rodinném), teorie tvorby a ochrany životního prostředí, věda o právu leteckém či námořním, právo lékařské, věda policejního práva atd.

III. Další obory právní vědy:

Vedle výše zmíněné právní historie (I.4.) zejména:

1. právní sociologie,
2. právní psychologie (a dále např. soudní psychologie),
3. právní politika (včetně politiky trestní či bezpečnostní),
4. teorie legislativy (tvorby práva) včetně legislativní techniky,

¹³ ZOUBEK V., *Právo věda a státověda. Úvod do právního a státovědního myšlení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 700 s. ISBN 978-80-7380-239-4., s. 24-25.

¹⁴ resp. právní romanistika

5. výzkum právního jazyka (právní sémantika) a právní (soudní, resp. forenzní) rétorika,
6. právní logika,
7. právní informatika,
8. právní geografie,
9. právní etika, právní axiologie.

IV. Věda mezinárodního práva veřejného *ius gentium* (internacionalistika), resp. i věda evropského práva (*droit communautaire, droit européen*), europeistika.

§ 3. Vědy o kriminalitě (kriminální vědy)

Do skupiny věd o kriminalitě lze podřadit:¹⁵

1. kriminalistiku,
2. kriminální (a trestní) politiku,
3. kriminologii,
4. trestněprávní vědu (viz II.4.).

§ 4. Policejní věda v České republice a na Slovensku

Vycházejíc z principu **relativního monopolu státu při ochraně osob a majetku ve veřejném prostoru** (zachováváje ústavní limity jusnaturalního charakteru lidských práv) *stále větší úlohu spatřují v transferu vědeckých poznatků z oblasti formující se bezpečnostní a policejní vědy* v České republice a Slovenské republice.¹⁶

Rozvoj každé konkrétní vědy je do jisté míry determinován představami o jejím místě v systému vědního poznání. V historii policejních činností mělo a má i v současné době řešení této otázky podstatný význam pro určení její funkce a úkolů v trestním a správním řízení i při objasnění zdrojů těch poznatků, jejichž využívání zvyšuje potenciál policejních prostředků a metod kontroly trestné a jiné protispolečenské činnosti.

V současném období se výrazně zvyšuje potřeba nových vědeckých poznatků a potřeba vědecké organizace policejní činnosti. Nové strukturální a funkcionální dimenze policejní praxe vyžadují efektivní transfer vědeckých poznatků, který funguje jako permanentní extenze a vzájemné ovlivňování vědeckých poznatků a praktické činnosti. Jeho efektivnost je ovlivňována především úrovní reálného využívání vědeckých poznatků v policejní a bezpečnostní praxi.

Transfer vědeckých poznatků do policejní praxe je aktualizovaný a dynamizovaný následujícími potřebami¹⁷:

¹⁵ Blíže viz: ZOUBKOVÁ I., et al. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 216. ISBN 978-80-7380-312-4

¹⁶ Blíže viz: PORADA V., HOLCR K. et al., *Policejní vědy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 345 s. ISBN 978-80-7380-314-8; HOLOCR K., PORADA V. et al., *Policejné vedy. Úvod do teorie a metodologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 242 s. ISBN 978-80-7380-329-2. Viz též recenzi na tyto monografie: ZOUBEK, V. (rec.) Česko-slovenský dualismus v pojmání policejních a bezpečnostních věd: významné monografie v předmětném zkoumání v jádru, semiperiferii a periferii právní vědy – primární posun. *Karlovarská právní revue*, roč. 8, č. 1, s. 109-116.

¹⁷ Ibidem (viz pozn. předcházející!).

1. Potřeba adekvátně a včas reagovat na měnící se podmínky ve vývoji bezpečnostní situace.
2. Potřeba komplexně a vědecky reagovat na procesy modernizace a organizovanosti metod a prostředků ohrožujících bezpečnost občanů.
3. Potřeba v reálném čase identifikovat a řešit rozpory mezi dynamicky se měnící situací a relativně stabilními přístupy jejího řešení.
4. Potřeba měnit postavení policie jako „služby občanům“.
5. Potřeba efektivněji využívat existující vědecké poznatky v policejně-bezpečnostních činnostech a intenzivněji inovovat tradiční postupy.
6. Potřeba rychleji a důsledněji překonávat gnozeologické, osobnostní, sociální a policejně odborné překážky, které vznikají v transferu vědeckých poznatků.

Transfer vědeckých poznatků probíhá v proměnlivém a sociálně složitém prostředí, které generuje množství různorodých policejně-bezpečnostních situací, jejichž řešení je ovlivňováno řadou nejrůznějších faktorů:

- konkrétní úroveň konstituování a rozvoje policejních věd na národní a mezinárodní úrovni,
- úroveň a stupněm institucionálního zabezpečení policejních věd (materiálního, personálního, finančního apod.),
- efektivností transferu vědeckých poznatků do profesních činností policistů, především do řídicí činnosti policejních manažerů,
- připraveností vědeckého společenství policejních věd poskytovat policejní praxi využitelné vědecké poznatky,
- připravenost subjektů policejní praxe systematicky přijímat, aplikovat a využívat vědecké poznatky (na všech úrovních manažerských funkcí ministerstva vnitra, policejního prezidia a dalších stupňů řízení policie),
- stupněm eliminace retardačních faktorů a bariér.

Je potřebné zkoumat nejen „technologické“ aspekty získávání vědeckých poznatků, jejich gnozeologická omezení, ale také proces jejich realizace v konkrétní policejní činnosti. Spíše však tušíme, že představy o možnostech efektivního využívání vědeckých poznatků jsou povrchní, neúplné a zkreslovány vlivem nejrůznějších skutečností. Současně lze také předpokládat, že nedostatečné jsou také představy teoretické fronty o možnostech efektivního využívání vědeckých poznatků v policejní praxi. Analyzovat skutečný stav a hledat jeho příčiny je pochopitelně velmi důležité, ale také z mnoha důvodů značně obtížné teoreticky, metodicky, časově i sociálně.

V současnosti je málo relevantních údajů, které by mohly vypovídat o efektivnosti transferu vědeckých poznatků do policejní praxe. Proto je potřebné postupně skládat mozaiku parciálních problémů, prohlubovat analýzu determinujících a ovlivňujících faktorů, formulovat a ověřovat hypotetická tvrzení a postupně hledat metodicky uspokojivá řešení.

Všeobecně mohu konstatovat, že neexistuje žádná právní či organizační norma, která by v policejní organizaci explicitně nařizovala aplikovat vědecké poznatky do policejní praxe. Uvedené konstatování jen umocňuje význam subjektů transformace, jejich hodnotové orientace a pozitivní postoje potřebné pro identifikaci vědeckých poznatků a jejich využívání v konkrétní policejní činnosti.

§ 5. Policejní vědy a bezpečnostní doktrína

Dalším nezpochybnitelným fenoménem a rozhodujícím faktorem vedle dalšího rozvoje komplexu policejních věd a policejní (bezpečnostní) teorie a praxe byla formulace bezpečnostní a policejní doktríny, kterou artikuloval Zoubek v průběhu let 1993 – 2008 především v titulech: ZOUBEK, Vladimír. *Lidská práva – globalizace – bezpečnost*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, 461 s., ISBN 978-80-7380-103-8 a ZOUBEK, Vladimír. *Postmoderní problémy lidských práv a globální bezpečnosti*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, 464 s., ISBN 80-86473-75-4.

Tak např. z prvně jmenované publikace¹⁸ vyjímám ze strany 183-211 následující:

I. K vymezení pojmu bezpečnostní a policejní doktrína pro oblast vnitřních věcí a vnitřní bezpečnosti

Teze č. I/1

Bezpečnostní a policejní doktrína (bezpečnostní a policejní teorie v restriktivním vymezení) **vědecky zkoumá základní teoretické postuláty a principy policejní a bezpečnostní činnosti. Formuluje souhrn základních zásad a dlouhodobých strategických úkolů, tvořících základní linii a teoreticky zdůvodněný program, který obsahově zprostředkovává rozhodující cíle a směry státní politiky na úseku ochrany ústavního zřízení, zabezpečení vnitřního pořádku, bezpečnosti a efektivního potírání a předcházení zločinnosti.** Bezpečnostní doktrína teoreticky, prognosticky, v právních a mezinárodních souvislostech **zdůvodňuje postup státu při stanovení optimální struktury sil a prostředků v rámci realizace jeho ochranné funkce a ústavního práva na bezpečnost**¹⁹.

¹⁸ ZOUBEK V., *Lidská práva – globalizace – bezpečnost*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, 461 s., ISBN 978-80-7380-103-8, s. 183-211.

¹⁹ Je nutno upozornit na některé vědeckovýzkumné úkoly, granty a expertní aktivity za posledních deset let, z kterých lze dovodit signifikantní posun v upřesňování pojmového vymezení bezpečnostní a policejní doktríny. Jen namátkou (řazeno chronologicky): ZOUBEK V., PORADA V., **Humanizace policejních věd a nové bezpečnostní doktríny (Rizika globalizace a střetu civilizací)**. *Policajná teória a prax*, 2001, roč. IX., č. 2.; EICHLER J. a kol. **Bezpečnostní politika České republiky 1999. Závěrečná zpráva projektu obranného výzkumu**. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 1999, - 1 CD ROM, (Zoubek, V. uveden mezi 14 autory); ZOUBEK V. (uspořádal) **Sborník z druhého mezinárodního vědeckého semináře k vědeckovýzkumnému úkolu č. 214 "Bezpečnostní politika České republiky"**. Praha : Policejní akademie ČR. 1998, 149 s., ISBN 80-85981-77-7; JANDA J., EICHLER J., FUČÍK J., GEDLU M., GRÉGR V., HANDL V., JANOŠEC J., LEŠKA V., NĚMEC M., OREL J., STACH S., SVĚRÁK A., ŠEDIVÝ J., VÁVRA M., ZOUBEK V., ZUZÁNEK S. **Bezpečnostní politika České republiky. Závěrečná zpráva z výzkumného projektu**. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 1996, 159 s., ISBN 80-85864-23-1; ZOUBEK V. (uspořádal) **Sborník z vědeckého semináře k vědeckovýzkumnému úkolu č. 214 "Bezpečnostní politika České republiky"**. Praha : Policejní akademie ČR. 1996, 97 s., ISBN 80-85981-45-9; MATULA Z., KOZLÍK J., ZOUBEK V. **Bezpečnostní doktrína ČSFR a Federální policejní sbor. Kriminalistický sborník**, 1992, roč. XXXVI., č. 7, s. 249 – 253.; ZOUBEK V., KOZLÍK J., CHALOUPKA Č., MATULA Z., FENDRYCH M. **Ke koncepci bezpečnostní doktríny ČSFR (Nástin některých základních tezí)**. *Československá kriminalistika*, 1992, roč. XXV., č. 3, s. 193 – 208.; ZOUBEK V. **K vymezení a obsahu demokratické bezpečnostní doktríny**. Praha : Institut FMV pro výchovu a vzdělávání, 1992, 8 s.

Teze č. I/2

Bezpečnostní a policejní doktrína je ve vztahu k bezpečnostní politice²⁰ pojmem **obecnějším a teoretickým, je nadřazena** bezpečnostní politice. Pokud se dnes hovoří o **bezpečnostní politice** (např. vlády), míní se tím buď **dílčí politicko-praxedologický a praxeologický úsek** bezpečnostní doktríny, a to jak obsahově (kompetenčně), tak časově, nebo především možné **varianty realizace** bezpečnostní doktríny.

Teze č. I/3

Bezpečnostní a policejní doktrína v sobě zahrnuje nejen **teoretickou** (abstraktní), ale i **praxeologickou** rovinu. První rovina se týká především **nejobecnějších podnětů a doporučení legislativě** (*de lege ferenda*), druhá, praxeologická rovina bezpečnostní doktríny představuje doporučení k žádoucímu stavu (právnímu pořádku), **metodu a vodítka praktické činnosti všech kompetentních orgánů a institucí** při zabezpečování vnitřní bezpečnosti a při ochraně veřejného pořádku.

Teze č. I/4

Rozsah a dosah bezpečnostní doktríny **vychází ze stávajícího kompetenčního vymezení exekutivních subjektů (ministerstev) při zabezpečování bezpečnosti**. Základním exekutivním subjektem je **vláda**.

V podstatě *jen poradním orgánem vlády* je **Bezpečnostní rada státu**, podle čl. 9 úst. zák. č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky.

Bezpečnostní radu státu tvoří **předseda vlády a další členové vlády** podle rozhodnutí vlády.

Bezpečnostní rada státu **v rozsahu pověření**, které stanovila vláda, **připravuje vládě návrhy opatření** k zajišťování bezpečnosti České republiky.

Způsob participace Bezpečnostní rady státu a **prezidenta republiky** (jako vrchního velitele ozbrojených sil) řeší čl. 9 odst. 3 úst. zák. č. 110/1998 Sb.

Zákonným právním předpisem upravujícím problematiku ministerstev a jiných správních úřadů státní správy České republiky je v současnosti **zákon ČNR o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky**.²¹ Zákon je

²⁰ K vymezení pojmu bezpečnostní doktríny a politiky viz např. ZOUBEK V. **K vymezení pojmu a obsahu bezpečnostní doktríny a bezpečnostní politiky**. In *Sborník z vědeckého semináře k vědeckovýzkumnému úkolu č. 214 "Bezpečnostní politika České republiky"*. Praha : Policejní akademie ČR, 1996, s. 17 – 25, ISBN 80-85981-45-9; ZOUBEK V., FENDRYCH M. **Ke koncepci bezpečnostní doktríny České republiky (s konkretizací vybraných směrů bezpečnostní politiky vlády České republiky na rok 1993)**. *Kriminalistika*, 1993, roč. XXVI., č. 1, s. 5 – 19, ISSN 1210-9150; FENDRYCH M., ZOUBEK V. **Ke koncepci ministra vnitra ČR v oblasti vnitřního pořádku a bezpečnosti a doktríně Policie ČR (ve smyslu usnesení vlády ČR č. 22 ze dne 20.1.1993)**. *Kriminalistika*, 1993, roč. XXVI., č. 1, s. 5 – 19, ISSN 1210-9150; ZOUBEK V. **Vybrané problémy bezpečnostní politiky a bezpečnostní doktríny České republiky**. In *Bezpečnostní teorie a praxe, Sborník Policejní akademie ČR*. Praha : Policejní akademie ČR, 1995, č. 1. S. 23 – 36, ISSN 1211-2461; TOMÁŠEK O., ZOUBEK V. **Evropský standard ochrany základních práv a svobod a současné úkoly Policie ČR**. *Kriminalistika*, 1995, roč. XXVIII., č. 4, s. 249–259, ISSN 1210-9150.

²¹ Tzv. "**Kompetenční zákon**". Zákon ČNR č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České (socialistické) republiky.

praktickou realizací ústavního ustanovení čl. 79 odst. 1, který výslovně stanoví, že ministerstva a jiné správní úřady lze zřídit a jejich působnost upravit **pouze zákonem**.

Teze č. I/5

Rozvoj a realizace bezpečnostní a policejní doktríny (bezpečnostní a policejní teorie v restriktivním vymezení) **je podpořena úspěšným konstituováním a rozmachem policejních věd, vysokého školství a plněním grantových mezinárodních vědeckovýzkumných aktivit.**²².

II. Bezpečnostní a policejní doktrína (bezpečnostní a policejní teorie v restriktivním vymezení) a principy právního státu

Teze č. II/1

Bezpečnostní a policejní doktrína demokratického právního státu je výlučně **realizovatelná pouze prostřednictvím stávajícího ústavního a právního systému** (tj. pouze ústavním a zákonným způsobem), **je teoreticky odvozena z principů právního státu**.

Formulované principy právního státu byly např. citovány In: ADAMOVÁ, K., KŘÍŽKOVSKÝ, L. *Politologie*. Praha : Codex, 1997, ISBN 80-85963-22-1:

❖ Na str. 224, 265 a 379 odkaz a citace V. Zoubka o principech právního státu:

"Zároveň jde o právní stát, tzv. stát vázaný svým právem (včetně mezinárodních závazků, které podepsal). Německý konstitucionalista R. Stahl o něm uvádí, že musí být přesně definován prostřednictvím práva a obsahovat v právním řádu garance proti porušení práv, vymezení rozsahu, cesty a limitů své aktivity i sféru svobody občanů. Zároveň musí prosazovat morální ideje pro ně samé.

Politologie přijímá do své koncepce výzkumu státu a politického systému i poznatky teorie práva a státovědy o principech právního státu, které V. Zoubek demonstrativně vymezuje takto:

1. **Suverenita lidu** (právo většiny a ochrana menšiny):
 - ❖ nadřazenost občana nad státem v podobě ústavního kodexu lidských a občanských práv, včetně soudních záruk;
 - ❖ volební zákonodárství, resp. zákony o referendu a plebiscitu a suverenita parlamentu v legislativní činnosti;
 - ❖ garance práv menšin.
2. **Principy dělby moci**:
 - ❖ nezávislost vzniku moci legislativní, exekutivní a soudní;
 - ❖ systém vzájemných brzd a garancí mezi mocemi.
3. **Princip omezené vlády**:

²² Blíže viz zejména PORADA V. **Policejní vědy, policejní praxe a zaměření výzkumu v podmínkách PA ČR**. In *Bezpečnostní teorie a praxe*, 2000, zvl. č., s. 47–66.

- ❖ právní limity a ústavní garance státních regulativních zásahů v jasné delimitaci práva soukromého a veřejného.

4. Vázanost státu právem:

- a) ústavou;
- b) zákony;
- c) obecně závaznými akty mezinárodního práva;
- d) mezinárodními právními akty, které stát sám uznal;
- e) obecně závaznými demokratickými principy (pluralismus, spravedlnost, právní jistota, nabytá práva, konsensus, legitimita).

5. Soudní garance právního státu:

- a) nezávislémi obecnými soudy;
- b) nezávislémi ústavními soudy;
- c) nezávislémi správními soudy²³.

Dnes lze zcela jistě doplnit o bod "5. d) efektivní činnost ombudsmana" a o bod "6. **Alespoň faktická částečná sekularizace a politizace veřejné a občanské sféry**".

Bezpečnostní doktrína (teorie) na jedné straně nejen respektuje, ale svou realizací chrání pluralitní demokratický systém, demokratické hodnoty a instituce. Na druhé straně smyslem a cílem bezpečnostní doktríny je faktické a legální naplnění **ústavního práva občana na bezpečnost**²⁴ a dalších základních lidských práv a svobod.

Teze č. II/2

Odvozenost bezpečnostní a policejní doktríny (teorie) **z principů právního státu** znamená zejména, že:

- a) stejné zásady, které platí pro jiné úseky státní správy, platí i pro bezpečnostní činnosti,

²³ Viz ZOUBEK V., GERLOCH A. a kol. *Základy teorie práva a právního státu*. Praha 1993.

²⁴ Ze široké problematiky **Listinou základních práv a svobod neartikulovaného "práva na bezpečnost"** nutno odkázat na bohatou diskusi: ZOUBEK, V. **Právo na bezpečnost (osobní bezpečí): Několik pohledů na Listinu základních práv a svobod a bezpečnostní doktrínu ČR**. In *Realizace Listiny základních práv a svobod v právním řádu České republiky. Sborník z vědecké konference*. Brno : Masarykova univerzita, 1994, s. 76 – 87. Acta Universitatis Brunensis, Iuridica, No. 130, ISBN 80-210-0834-2; ZOUBEK, V. **Prawo konstytucyjne do bezpieczeństwa obywatela Republiki Czeskiej (bezpieczeństwo osobiste)**. In *Miedzynarodowa Konferencja (27. – 28. Czerwca 1997) "Bezpieczny Obywatel – bezpieczne Panstwo"*. Lublin : Katolicki Uniwersytet Lubelski. 1997, 16 s.; ZOUBEK V. **Informace o mezinárodní konferenci "Bezpečnost občana – bezpečnost státu"** (Lublin 27. – 28. Června 1997). *Kriminalistika*, 1997, roč. XXX., č. 4, s. 341 – 343; ZOUBEK V. **Právo na bezpečnost (osobní bezpečí) – několik pohledů na Listinu základních práv a svobod a Koncepti Ministerstva vnitra ČR v oblasti vnitřního pořádku a bezpečnosti**. *Kriminalistika*, 1994, roč. XXVI., č. 2, s. 136 – 143, ISSN 1210-9150; ZOUBEK V. **Metodické poznámky k ústavnímu právu občana na bezpečnost a k etickému kodexu policisty (K problému povinnosti policisty v demokratickém státě)**. In *Policejní deontologie*. Praha : Policejní akademie ČR, 1995, s. 41 – 50, ISBN 80-901923-4-3; ZOUBEK V. **Právo na bezpečnost a postavení policie v podmínkách transformace společnosti**. In *"Aktuální problémy demokratizace postkomunistických států středí Evropy"* (Sborník příspěvků z vědecké konference, uspořádané Českou společností pro politické vědy 14.5.1994 v Praze). Praha : Česká společnost pro politické vědy. 1995, s. 82 – 90.

- b) při bezpečnostní činnosti lze integrovat do práv a svobod občanů výlučně **na základě zákona a v jeho mezích** (*secundum et intra legem*) ve smyslu čl. 4 Listiny základních práv a svobod²⁵
- c) bezpečnostní a policejní orgány **jsou vázány nejen interním právem**, ale i mezinárodními právními dokumenty, které ČR inkorporovala do svého právního řádu (a po vstupu do EU též evropským právem).²⁶

Vázanost právem je zvýrazněna:

1. důrazem na nadpozitivnost a přirozenoprávnost základních práv a svobod,
2. zákony (zvláště tzv. "**policejními zákony**"), s cílem postupně zákonně pokrýt veškerou bezpečnostní a policejní problematiku i do "okrajových oblastí" kriminálních a policejních věd (tak, aby se zdůraznila právní jistota a vyloučila *analogia legis*).

Teze č. II/3

Ve své prognostické a programové podobě bezpečnostní a policejní doktrína (teorie) **není výlučně fixována na stávající** (mnohdy nevyhovující) **právní stav**. Naopak, je značně nezávislá na úpravě *de lege lata* a vznáší požadavky a podněty na novelizaci (reformy) ústavního vymezení bezpečnosti státu a činnosti bezpečnostních orgánů, vznáší požadavky na rekodifikaci "policejních" zákonů a na podstatné změny a doplňky základních kodexů např. v oblasti trestního a správního práva s cílem posílit efektivnost činnosti policie při respektování základních lidských práv a soudních garancí.

²⁵ GERLOCH A., HŘEBEJK J., ZOUBEK V., *Ústavní systém České republiky*. 5. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 516 s., ISBN 978-80-7380-423-7, s. 322-323.

²⁶ K problému "europeizace a policie" odkazují na výstupy z grantu MV a další prameny: ZOUBEK, V., SEDLÁČEK D., **Kompatibilita právního řádu České republiky s právem Evropské unie v oblasti vnitřního pořádku a bezpečnosti**. In *Sborník z vědeckého semináře "Harmonizace českého právního řádu s evropským právem v resortu MV"*. I. díl. Praha : Policejní akademie ČR, 2000, s. 31 – 45, (Grant MV 1999200007 "Harmonizace českého právního řádu s evropským právem v resortu MV"); ZOUBEK, V. **Závěrečná zpráva o závěrečném oponentním řízení, výstupech, doporučeních a službách vycházejících z grantového projektu "Harmonizace českého právního řádu s evropským právem v resortu MV"**. *Bezpečnostní teorie a praxe*, 2001, č. 1; DUFFY, P. **Policie a Evropská úmluva o lidských právech**. *Evropské a mezinárodní právo (EMP)*, 1994, roč. III., č. 2; ZOUBEK V., **Česká republika v evropském bezpečnostním prostoru. Evropský jednotný bezpečnostní (policejní a celní) prostor a koncepce bezpečnostní (policejní) doktríny České republiky v evropském kontextu chápání právního státu**. *Mezinárodní politika*, 1993, roč. XVII., č. 7, s. 4 – 7, ISBN 05437962; ZOUBEK, V. **Ochrana svobody v kontextu české ústavnosti a evropské bezpečnosti**. In *Sborník "Užitá etika a její uplatnění v lékařství, ekologii, národním hospodářství a provozu masmédií"*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2000, s. 32 – 44, ISBN 80-244-0089-8, atd.

III. Obsahové formálně právní vymezení a jednota bezpečnostní a policejní doktríny (cíle, bezpečnostní rizika, bezpečnost v materiálním, institucionálním a formálním smyslu)

Teze č. III/1

Obsah bezpečnostní a policejní doktríny je restriktivně či extenzivně odvozen z **hierarchie** sledovaných cílů podle konkrétních vnitřních, vnějších i časově pojatých **bezpečnostních problémů a bezpečnostních rizik**²⁷.

Ústředním bodem bezpečnostní doktríny je teoretické a právní vymezení pojmu **bezpečnost** (event. vnitřní bezpečnost, vnitřní pořádek) v materiálním, institucionálním i formálním smyslu **v souladu s obecně závaznými demokratickými principy (právní jistota, parlamentarismus, spravedlnost, nabytá práva, legitimita, soudní garancie)**.

„Teoretické vymezení pojmu „bezpečnost“ je složitý problém nejen pro právní teorii (kde zdaleka nevládne jednoznačná shoda ve vymezení pojmů), ale i pro praxi. Jednoznačně lze říci, že se jedná o nejobecnější a nejextenzivněji pojatou kategorii v oblasti dosahu bezpečnostní doktríny a jako „obecný“, „neurčitý“ právní pojem je z teoretického hlediska v podstatě totožný s pojmem policie (v nejširším vymezení), jakožto **„spořádaný stav vnitřních právních vztahů“ vycházejících z právního pořádku**. V přijatých „policejních zákonech“ zákonná dikce operuje již tradičně s tzv. **„neurčitými právními výrazy“**, např. „věci vnitřního pořádku a bezpečnosti“, „bezpečnost osob a majetku“, „veřejný pořádek“, „bezpečnost chráněných osob“, „bezpečnost státu a jeho ústavního zřízení“ apod., v minulosti (např. Organizační zákon č. 125/1927 Sb.) též „veřejný klid“, „veřejná bezpečnost“, „veřejná mravnost“ atd. Tyto „neurčité právní pojmy“ lze jednoznačně **subsumovat** více méně pod obecnější, extenzivnější pojem bezpečnost (policie) v různých aspektech a v různém smyslu, což je předmětem doktrinálního a systematického **výkladu** (v rámci obecné části správní vědy, resp. vědy státní správy) i pro potřeby obsahového zaměření bezpečnostní doktríny (teorie).

Pojem bezpečnost (policie) **v materiálním smyslu** je vymezen policejní vědou **obsahově a funkčně**. Stanoví **zákonné hypotézy (předpoklady) a zákonný (ústavní) rozsah a meze zásahů policejních orgánů do soukromé i veřejné sféry lidských práv a svobod při ochraně „veřejných zájmů“** (právem chráněných zájmů státu i občanů). Takové zásahy lze činit v právním státě **jen na základě zákonného zmocnění** a v příslušných zákonných mezích (včetně možnosti soudní či jiné kontroly).

Formálně pojem bezpečnost (policie) je vymezen organizačně a je dán **sumou věcné kompetence policejních orgánů**.

Bezpečnost (Policie s velkým „P“) **v institucionálním smyslu** představuje **soustavu policejních orgánů, jež tvoří systém bezpečnostní a policejní organizace**.²⁸

²⁷K tomu zejména: EICHLER J., ŠEDIVÝ J., ZOUBEK V., **Kvalifikace bezpečnostních rizik jako východisek bezpečnostní politiky České republiky**. In *Sborník z vědeckého semináře k vědeckovýzkumnému úkolu č. 214. „Bezpečnostní politika České republiky“*. Praha : Policejní akademie ČR, 1996, s. 9 – 16, ISBN 80-85981-45-9; ZOUBEK V., **K vnějším a vnitřním rizikovým faktorům posttransformačního vývoje české společnosti a státu**. *Politologická revue*, 1994, roč. 0, č. prosinec, s. 60 – 66, ISSN 1211-0353.

²⁸ZOUBEK V., *Lidská práva – globalizace – bezpečnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 510 s. ISBN 978-80-7380-026-0, s. 194-195.

Bezpečnostní strategie České republiky patří mezi významné dostupné oficiální dokumenty vlády České republiky, týkající se bezpečnosti České republiky, středoevropského prostoru a v extenzivních souvislostech též evropské, resp. **euroatlantické civilizace v období čtvrté světové války**.²⁹

S textem tohoto významného bezpečnostního dokumentu se lze seznámit na webových stránkách vlády ČR (www.vlada.cz).

§ 6. Závěr

Nástin tezí bezpečnostní a policejní doktríny lze do jisté míry a modifikace pojímat jako jeden z politických a faktických momentů **vědeckého základu** (fundamentu) **obecné části teorie bezpečnostní a policejní činnosti**³⁰ a **současné konstrukce bezpečnostní vědy**.³¹

Použitá literatura

1. HOLCR K., PORADA V., et al. *Policejné vedy. Úvod do teorie a metodologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 242 s. ISBN 978-80-7380-329-2.
2. IVOR J. et al., *Trestné právo, kriminalistika, bezpečnostné vedy a forenzní disciplíny v kontexte kontroly kriminality. Pocta prof. JUDr. Ing. Viktorovi Poradovi, DrSc. dr.h.c.melt. k 70. narodeninám*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 905 s., ISBN 978-80-7380-440-4.
3. PORADA V., HOLCR K., et al. *Policejní vědy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 345 s. ISBN 978-80-7380-314-8.
4. ZOUBEK V., *Právověda a státověda. Úvod do právního a státovědního myšlení*. 1. vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2010. 700 s. ISBN 978-80-7380-239-4.
5. ZOUBEK V., *Lidská práva - globalizace - bezpečnost*. 2. upravené vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. 461 s. ISBN 978-80-7380-103-8
6. ZOUBEK V., *Postmoderní problémy lidských práv a globální bezpečnosti*. 1. vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, 2004. 464 s. ISBN 80-86473-75-9

²⁹ Podrobněji k tomu zejména: ZOUBEK V., **Bezpečnostní strategie České republiky: postmoderní problémy globální bezpečnosti**. In: *Bezpečnostní teorie a praxe. Sborník Policejní akademie ČR*, 2005, č. 4, s. 7-28; ISSN 1211-2461; ISBN 80-7251-210-2; ZOUBEK V., **Globalizace či univerzita (ne)rovnosti?** In: *Zborník z mezinárodnej konferencie „(Ne)rovnosť a rovnoprávnosť“*. Bratislava: Ústav štátu a práva SAV, 2005, s. 73-104. ISBN 80-89104-79-7; ZOUBEK V., **Postmoderní problémy globální bezpečnosti**. *Kriminalistika*, 2006, roč. XXXIX., č. 1, s. 3-26. ISSN 1210-9150.

³⁰ K zásadním reagentům viz PORADA V. **Problémy rozvoje teorie policejně bezpečnostní činnosti a policejních věd v ČR**. In *Aktuálne problémy rozvoja policajných vied a policajnej praxe*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2001, s. 167 – 174; PORADA V. a kol., *Úvod do teórie činnosti policajnobezpečnostných orgánov*. Časť I. a II., Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2000, 245 s.; PORADA V., **Problémy rozvoje teorie policejně bezpečnostní činnosti (Výzkumný záměr)**. In *Bezpečnostní teorie a praxe*, 2000, zvl. č., s. 209 – 211; PORADA V., **Nástin teorie policajnobezpečnostnej činnosti**. In *Vysokoškolské vzdelávaní policistů ve 21. století*. Praha : Policejní akademie ČR, 1999, s. 219 – 228; FILÁK A., **Několik poznámek k principům činnosti Policie České republiky**. In *Bezpečnostní teorie a praxe*, 2000, zvl. č., s. 421 – 430.

³¹ PORADA V., HOLCR K., et al. *Policejní vědy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 345 s. ISBN 978-80-7380-314-8; IVOR, J. et al. *Trestné právo, kriminalistika, bezpečnostné vedy a forenzní disciplíny v kontexte kontroly kriminality. Pocta prof. JUDr. Ing. Viktorovi Poradovi, DrSc., Dr. h.c.mult. k 70. narodeninám*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 905 s. ISBN 978-80-7380-440-4.